

Gyene István Hunor

Gárda-mustra

A Magyar Gárda két évvel ezelőtti megalakulása óta hazánk számos alkalommal került a nemzetközi sajtó látóterébe a mozgalommal kapcsolatos - és sok esetben felszínes ismereteken alapuló - hírek miatt. A magyar közvélemény talán hajlamos azt hinni, hogy a Gárda kivételes képződménynek számít térségünkben, hiszen hozzá hasonló szervezetek létéről, illetve ezek tevékenységéről a hazai sajtóban csak elvétve hallani. A helyzet azonban az, hogy a Jobbik által 2007 augusztusában életre hívott szervezet semmiképpen sem tekinthető valamifajta egyedülálló kezdeményezésnek Közép- és Délkelet-Európában, sőt, tágabb térségünkben Magyarország szinte az utolsó állomásnak számít a gárda-alapítások sorában. Az alábbi elemzésben leginkább a szlovák példa bemutatásán keresztül próbálunk választ találni arra a kérdésre, hogy kik keltették életre ezeket a szervezeteket, milyen politikai és társadalmi tényező segítette megszervezésüket, mi jellemzi történetüket, jelenlegi működésüket, célkitűzéseiket, s milyen közös, illetve eltérő jellemvonásokat mutatnak a Magyar Gárdával.

A 2006. évi szlovákiai választások után a Robert Fico vezette baloldali populista Smer, és Ján Slota szélsőséges Szlovák Nemzeti Pártjának koalíciós megállapodása következtében szinte előre látható volt, hogy a nacionalista retorika - mint közös kormányzati nevező - hívószóként fog hatni, így bizonyos szlovák szélsőséges csoportok még inkább aktivizálódnak. Északi szomszédunk egyébként sem szűkölködik ultranacionalista csoportosulásokban, gondoljunk csak az alig leplezetten fasiszta nézeteket hirdető Szlovák Testvériségre (Slovenská Pospolitosť), a Magyar Koalíció Pártja betiltásáért 2004-ben aláírásgyűjtésbe kezdő Szlovák Megújulás Mozgalomra (Slovenské Hnutie Obrody), a hitleri bábállamot vezető Jozef Tiso-t „első és egyetlen” szlovák elnöknek tartó Új Szabad Szlovákia nevű szervezetre (Nové Slobodné Slovensko), vagy a fiatalok körében ugyancsak népszerű Szlovák Fiatalság Egyesületére (Jednota slovenskej mládeže). A négy fenti egyesülés közül kiemelendő a Szlovák Testvériség nevű szervezet, amely még 1995-ben alakult meg Marian Kotleba középiskolai tanár „vezérségével”. Az utóbbi néhány évben igen aktív, félkatonai jellegű egyesület tagjai évekig a Hlinka-gárda egyenruhájához kísértetiesen hasonló uniformisban

masíroztak, de felvonulásaik, akcióik ellen néhány szlovák zsidó vezetőn kívül senki sem szólalt fel. A főügyész csupán 2006-ban indított vizsgálatot a Testvériség ellen, amikor az – immár pártként bejegyezve - választási szövetséget kötött a szélsőséges Szlovák Néppárttal. A vizsgálat végül a szervezet betiltásával végződött, érdekes módon azonban nem az egyesület akciói miatt, hanem a választási szövetség egyik programpontja folytán, amely a választójog korlátozását tűzte ki célul.

1. ábra. A Szlovák Testvériség zólyomi fáklyás menete (Forrás: aktuálne.sk)

A Szlovák Testvériség megalapítása kissé meglepő módon eltér más gárda-szerű csoportosulás létrejöttének körülményeitől. A legtöbb térségbeli országban ugyanis már a szervezetek életre hívása is politikai pártokhoz köthető, így Magyarországon a Magyar Gárda megalapítása a Jobbikhoz, Bulgáriában a Bolgár Nemzeti Gárda a Bolgár Nemzeti Unióhoz, Csehországban a cseh Nemzeti Gárda a Nemzeti Párthoz, stb.

Magyarország, Csehország és Bulgária példája egyébként nemcsak ebben a mozzanatban mutat hasonlóságot, hanem abban is, hogy mindhárom gárdát 2007 nyarán hozták létre, és azóta saját gárdájának megszervezéséből mindegyik párt komoly politikai tőkét kovácsolt. Az pedig már mindegyik térségbeli gárda közös jellemzője, hogy a rendpártiságot, a közbiztonság megerősítésének garantálását hirdeti, cigány- és globalizáció-ellenes, tagjai egyenruhát viselnek, és katonás rendben történő felvonulásokat tartanak. Úgy gondoljuk, hogy ezek a pártok, s a velük szimbiózisban élő gárdák az ok-okozati összefüggésben már

csupán az utóbbi szerepét töltik be, hiszen létrejöttükkel a társadalomban valóságosan létező, a politika által sokszor kényesnek tekintett, megoldatlan problémákra adnak hangzatos és leegyszerűsítő válaszokat, és nem kétséges, hogy életerejük a megválaszolatlan társadalmi igények halmozódásával arányosan a jövőben is növekedni fog. Más kérdés, hogy ezek a szervezetek fellépésükkel, cselekedeteikkel, verbális kommunikációjukkal sok esetben a végtelenségig kiélezzik a problémákat, akár annak árán is, hogy mindez fizikai erőszakhoz vezet. Az sem véletlen, hogy a gárdák Európa ezen régiójában születtek újjá, hiszen a rendszerváltás után a térség politikai és társadalmi klímája tökéletes táptalajául szolgált a radikális pártok térnyerésének. Gondoljunk csak a demokráciából történő általános kiábrándultságra, a sok esetben az apáskodó államhoz szokott, annak védelmét kereső embereknek az állami intézményrendszerrel való elégedetlenségre, az erkölcsi normák szabályozóerejének csökkenésére, az erőszakszervezetekkel szembeni bizalomvesztésre, a közbiztonság általános romlására, a mostani válság során felerősödő anyagi és egzisztenciális létbizonytalanságra, és az ennek nyomán újabb impulzusokat kapó társadalmi feszültségekre. Utóbbival kapcsolatosan elmondhatjuk, hogy az említett országok mindegyikében központi kérdésként merül fel a cigány-nem cigány konfliktusok rendkívüli felerősödése, melynek természetesen több oka is van, de talán a legfontosabb tényező a cigányság köreiben hatalmas méreteket öltő munkanélküliség, az ebből fakadó mélyszegénység, az ezzel járó szociális problémák megoldatlansága, és a felemelkedést jelenthető oktatás kérdésének rendezetlensége.

2. ábra. A cigány népesség aránya Közép- és Délkelet-Európában (2006., forrás: Világbank)

Mára az is teljesen világossá vált, hogy ezekben az országokban a társadalmi integrációs kísérletek vakvágányra futottak, és a kisebbségekkel szembeni pozitív diszkrimináció (mint pl. a segélyezési politika) a legtöbb esetben csak félmegoldásokhoz vezet, hiszen hosszú távon növeli a kisebbség állami kiszolgáltatottságát, a többség szemében viszont a társadalmi igazságtalanság érzetét kelti, és ellenszenvet szül.

Bár a térségbeli radikális-szélsőjobboldali pártok, és egyenruhában masírozó gárdák cigányellenes attitűdje nyilvánvaló, a társadalmi feszültség kezelésére adandó „válaszaik” - főleg „akcióik” - mégsem említhetőek egy lapon. A bolgár gárda saját létrejöttének legfőbb okát például a cigány zavargások további megakadályozásában, és magában a „cigányterrorban” jelölte meg. Megalakulása óta Bulgáriában több erőszakos, halált is okozó cselekményre is sor került a náci SA-éhoz hasonló egyenruhát viselő gárdisták és a velük szemben létrehozott cigány gárdák között. Csehországban a helyzet hasonló, itt ugyan nem a Nemzeti Gárda, hanem az ultranacionalista Munkáspárt militáns alakulatának voltak véres összecsapásai - legtöbbször a rendőrséggel. Litvánov városának egyik negyede tavaly ősszel egy ilyen összetűzés alkalmával valóságos utcai csataterre vált, több tucat ember súlyosan megsérült, néhány gépkocsit fel is gyújtottak. Az ehhez hasonló események természetesen óriási médianyilvánosságot kapnak, a gárdák így médiafelülethez jutnak, ezzel a mögöttük álló pártok politikai érdekei teljesülnek.

A kisebbségekkel kapcsolatos hasonló nézeteiken túl egyébként a szervezetek célkitűzései meglepően sok közös elemet tartalmaznak. Erre a következtetésre juthatunk akkor is, ha a Magyar Gárda programját vetjük össze a három éve még betiltott, ám civil szerveződésként továbbra is tevékenykedő, napjainkban pedig újra a párttá alakulás gondolatát fontolgató Szlovák Testvériség céljaival. Papíron természetesen mindkét egyesület támogatandó célokat fogalmaz meg (a kultúra ápolása, lelki és fizikai egészség növelése, szociális segítségnyújtás, stb.), de valójában mindkettő a hazaszeretet köntösébe bújtatott öncélú nacionalizmus szolgálatában áll.

A Magyar Gárda alapító nyilatkozatában a következőket olvashatjuk:

„A Magyar Gárda Mozgalom a következő feladatokat tűzi maga elé:

- A felesketett gárdisták fizikai, lelki és szellemi képzése és önképzése, hogy feladataikat példamutató hatékonysággal, kellő erővel, céltudatossággal és alázattal hajthassák végre.
- Ápolja a magyar kultúrát és történelmünk emlékeit, adja tovább a felnövekvő generációk épülésére.
- Aktívan vegyen részt katasztrófa-elhárításban, rend- és polgárvédelmi feladatokban.
- Karitatív és szociális missziók támogatása és szervezése.
- Rendkívüli helyzetben a nemzeti önvédelem erősítése.
- Része vagy gerince kíván lenni a majdan felállítandó Nemzetőrségnek”

Ezzel szemben - helyesebben ezzel összhangban - a szlovák gárda céljai a következők:

- Támogatni a tagok testi- és lelki épülését, elmélyíteni a szlovákság és a szlávok történelméről, szokásairól való ismereteket.
- Hirdetni a szláv együvé tartozást, a szláv kultúrát és a tradíciókat.
- Együttműködni a Matica Slovenskával, a Štúr-társasággal és egyéb, köztük határon túli szlovák szervezetekkel.
- Védni a közerkölcsöt és megakadályozni az alkohol, a prostitúció, valamint az uzsora terjedését.
- Védni a szlovák természetet.
- Segíteni a műemlékvédelemben és a régészeti kutatásokban.
- Kulturális- és sportesemények rendezése.
- Folyóiratok, könyvek, hang- és képhordozók publikálása, főként a szlávtság témakörében.

Látható, hogy a papíron lefektetett szándékok nem sokban különböznek egymástól, és a magyar-szlovák jelzők felcserélésével szinte ugyanazt a dokumentumot kapjuk.

Egyvalamiben azonban mégis bizonyosan eltér a Magyar Gárda a térség hasonló csoportosulásaitól. Ez a szegmens pedig nem más, mint a magyarok „társtalansága”, hiszen a szlovák, román, szerb szélsőséges szervezetek kiterjedt külföldi kapcsolatrendszerrel rendelkeznek, s ennek az ideológia-baráti viszonyrendszernek egyik legfontosabb alkotóeleme a magyarellenesség.

Összességében megállapíthatjuk, hogy a gárda-szervezés nem egyedi magyar sajátosság, a környező országok szinte mindegyikében találunk hasonló ideológiájú és célú tömörüléseket – Lengyelország kivételnek számít, ott viszont erős a radikális jobboldal parlamenti képviselője. Amiért a Magyar Gárda mégis kissé kilóg a sorból, az az „anyapárt”, vagyis a Jobbik pártpolitikai sikere, a térségben ugyanis ekkora társadalmi támogatottsággal hasonló szervezet nem rendelkezik, ezért félő, hogy a magyar párt eredményei láttán a többiek vérszemet kapnak, s még nagyobb hevülettel uszítanak - többek között a magyarok ellen. Azt érdemes még leszögezünk, hogy e mozgalmak esetében a betiltás sem jelent automatikus megoldást, hiszen a tapasztalatok azt mutatják, hogy a jogerős bírósági döntés ellenére vagy tovább működnek, vagy pedig illegális keretek között, még inkább radikalizálódva folytatják tevékenységüket. A gárdák eltüntetésére egyetlen mód van: a jó és hatékony kormányzás, amely nem kikerülni, hanem megoldani igyekszik a társadalomban komoly feszültségeket keltő problémákat, és amelyeknek további elkendőzése régióink fiatal, könnyen sebezhető demokráciáira nézve beláthatatlan következményekkel járhat.